

5 januari 1915

Omtrent de laatste beschieting van de Belgische kust meldt men ons nog uit Cadzand:

Het geweer- en machinegeweevuur heeft geduurd van 's middags omstreeks 2 tot 4 ½ uur. Ook zag men veel rook tussen Knokke en Heist, dit zou dan moeten zijn te Duinbergen, een badplaatsje tussen beide steden. De rook werd ook zondag nog gezien, doch vlammen of vuur zag men niet. Vanuit de duinenreeks van Cadzand kon men zondag aan deze zijde van Knokke grote bedrijvigheid waarnemen. Ik zag veel mensen lopen, waartussen kinderen. Of dit vluchtelingen waren, welke daar tegengehouden werden, weet men niet, maar dit giste men toch. Men had veel hoop dat er zondag nog eens een enkele vluchteling zou doorkomen, die uitleg kon geven, maar tot het donker werd kwam er niemand, elk wordt tegengehouden. Zover wij konden zien, staan nog alle torens recht, zoals die der kerken te Heist en Zeebrugge, en ook de watertoren en vuurtorens te Knokke en Heist staan nog overeind. De watertoren te Zeebrugge, welke naar ik vernam ongeveer 80.000 frank heeft gekost, schijnt geheel vernield te zijn.

Ook zondag werd weer druk geschoten, maar nu verderop. Sommigen waren van oordeel, dat het bezuiden Oostende was, maar anderen dat het dichterbij was. Omstreeks half twaalf 's morgens werd op de hoogte van Heist eenmaal in de richting van de zee een kanonschot gelost. Vermoedelijk werden toen weer Engelse oorlogsschepen gezien, maar het bleef bij dat ene schot.

In tegenspraak met het bovenstaande en met vorige berichten over de beschieting van Zeebrugge door Engelse oorlogsschepen, meldt men ons uit Sluis, dat er geen bombardement heeft plaats gehad.

Het kanongebulder van zaterdag kwam doordat de grote kanonnen, die van Duitse zijde in de duinen verdekt zijn opgesteld, ingeschoten werden. Daartoe waren in zee op verschillende afstanden drijvende schietschijven geplaatst, die door velen voor Engelse oorlogsschepen zijn aangezien.

Gisteren hebben de Duitsers in de duinen bij de Nederlandse grens grote activiteit aan de dag gelegd. Ongeveer 300 manschappen waren bezig een zwaar kanon in stelling te brengen. Het kanon is van het Nederlandse gebied af duidelijk waar te nemen.

Men schrijft uit Aardenburg aan het Centrum:

Was het tot dusver in het Belgische dorp Middelburg rustig gebleven, gisteren (1 januari) zijn de burgemeester en secretaris van die gemeente door de Duitsers gevangen genomen en naar Heist overgebracht. Volgens een later bericht zou de gemeentesecretaris weer zijn vrijgelaten. De reden van die gevangenneming schijnt te zijn, dat de door de Duitse overheid gegeven orders niet waren uitgevoerd. Last was gegeven, dat alle sloten en grachten binnen 14 dagen drooggelegd moesten worden. Aan dit bevel kon natuurlijk onmogelijk voldaan worden.

Tegen 2 januari moeten de boeren in Middelburg 100 stuks vee voor het Duitse leger leveren.

Bij niet voldoening aan de rekwisitie zou de gemeente verantwoordelijk worden gesteld.

Duitsland heeft nieuwe bepalingen op het postverkeer voor de krijgsgevangenen uitgevaardigd. Het postverkeer van krijgsgevangenen in Duitsland met Engeland heeft plaats door bemiddeling van Nederland, met Frankrijk door Zwitserland, met

Rusland door Zweden. Duitsland zorgt zelf voor het postverkeer met de krijgsgevangenen in België. Tot zekere grens zijn de stukken vrij van port. Alle correspondentie moet open verzonden worden en is aan strenge controle onderworpen. Het gebruik van telegraaf en telefoon is aan krijgsgevangenen niet veroorloofd.

De Duitsers in België.

Sluis, 5 januari. Evenals vorige dagen, gaan de Duitsers voort de duinenstreek nabij onze grens in staat van tegenweer te brengen, teneinde een mogelijk aanval der bondgenoten uit zee te kunnen afslaan. Honderden manschappen zijn gedurig bezig met het maken van verdedigingswerken en het in stelling brengen van kanonnen.

Donderdag of vrijdag jongstleden hebben de Duitsers elf villa's te Heist opgeblazen. Deze villa's waartoe het bekende pension La Brise behoorde, vormden een groot deel van twee nieuwe straten. Dit alles is geschied teneinde een open schietveld voor de kanonnen te hebben.

6 januari 1915

Van het westelijk gevechtsterrein.

Parijs, 5 januari. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur.

Ondanks de slechte gesteldheid van het terrein maakt onze infanterie in de duinen tegenover Nieuwpoort vorderingen.

In de streek van Sint Joris is zij op sommige punten 200, op andere 300 en 500 m vooruitgekomen en heeft huizen en gedeelten van loopgraven bemachtigd.

Aan het Huisgezin wordt uit Aardenburg gemeld:

De burgemeester van Belgisch Middelburg is weer vrijgelaten. Het gehele gemeentebestuur is thans naar Nederland gevlucht.

Als een bewijs hoe zwaar de eisen zijn, welke de Duitsers aan de Belgische bevolking stellen, meldt het blad:

Het vrij arme dorp Lapscheure, een gemeente van nog geen 1000 zielen, moet tegen morgen opbrengen 600 koeien, 200 varkens; 400.000 kg tarwe, 200.000 kg erwten en bonen en 300.000 kg haver en hooi.

De Duitsers in België.

Sluis, 6 januari. Hedenmorgen was weer kanongebulder te horen uit de richting van Nieuwpoort. Van Duitse zijde is enige weken geleden, een ijzerdraad, met stro omwonden, over het kanaal Sluis-Brugge gespannen, juist aan de oppervlakte van het water. Heden groeven de Duitsers twee grote kuilen in de duinen iets ten noorden van het gebouw Lekkerbek. Waarschijnlijk worden hier kanonnen geplaatst, zoals ze er reeds vele opgesteld hebben.

De oorlogstoestand.

De bondgenoten melden, dat zij in de duinen tegenover Nieuwpoort vorderingen maken en dat zij in de "streek van Sint Joris" op sommige punten 100, op andere 300, op weer andere 500 meter zijn opgeschoten.

Het gehucht Sint Joris ligt hemelsbreed een 200 meter van de IJzer af, maar rechtstreeks kan men nu vandaar niet naar de IJzer komen, aangezien het land onder water staat. Langs de weg naar Mannekensvere is het een 700 meter van Sint Joris naar het kanaal. De vorderingen van de bondgenoten hoeven echter niet bepaald

van Sint Joris af langs de weg te zijn behaald; er wordt gesproken over verschillende punten in de streek van Sint Joris, waar over onderscheidene afstanden vorderingen zijn gemaakt. Daar de weg Sint Joris-Mannekensvere, indien de bondgenoten daarlangs waren ingedrongen, waarschijnlijk wel afzonderlijk zou zijn vermeld, ligt de veronderstelling voor de hand dat de bondgenoten, nu Sint Joris als een vooruitgeschoven stelling in hun handen is, eerst elders in de buurt andere troepen even ver willen laten oprukken, alvorens een poging te wagen om de overgang over de IJzer van de weg Sint Joris-Mannekensvere in te nemen.

Van het Belgische front.

Veurne, 1 januari.

Dag en dag nog duurt de worsteling in de zuidwesthoek van België, ook op de dagen, dat de officiële communiqués vermelden “niets belangrijks op het front van de zee tot Ieper”. Ook op zulke dagen dondert van weerszijden het geschut, knallen nu en dan gewerschoten en vallen er doden en gekwetsten.

Daar, in dat kleine hoekje van hun land, bewijzen de Belgen met hun ongelooflijke moed en volharding, dat België recht heeft op zijn bestaan.

Wat er tussen de val van Antwerpen en de gevechten aan de IJzer gebeurd is, op welke uitnemende wijze het Belgische leger een zeer moeilijke taak volbracht, is tot nu toe niet duidelijk in het licht gesteld en toch is dit ook in militair opzicht belangwekkend.

Nadat enkele forten van Antwerpen en de tussenliggende linies waren gevallen, was een langdurige verdediging van het nationale bolwerk tegenover de zeer machtige vijand niet meer mogelijk en

zou onherroepelijk moeten leiden tot een algehele vernietiging van de Belgische weermacht, zonder dat dit voor het algemene plan de campagne der bondgenoten nut van betekenis kon hebben.

Op dit ogenblik bestond de noodzakelijkheid voor het Belgische legerbevel het veldleger te redden uit de stelling Antwerpen, die zijn ondergang zou kunnen worden. Die terugtocht kon alleen plaats hebben in westelijke en zuidwestelijke richting, doch was zeer moeilijk, daar de Scheldestroom een ernstig beletsel opleverde en de Duitsers natuurlijk alles in het werk zouden stellen om de terugtocht te verhinderen.

De Belgische troepen kregen gelegenheid hun marsvaardigheid te tonen en legden in 24 uur tijd een afstand van 90 km af, een prestatie zoals de krijgsgeschiedenis er bijna geen kent. Flanktroepen dekten deze terugtocht. Hierbij bewees de cavalerie zeer goede diensten. Ook Franse en Engelse troepen, die te laat waren gekomen om Antwerpen te helpen verdedigen, steunden de dekking van de aftocht. Nadat het lot van Antwerpen door de val van enkele der voornaamste steunpunten der linie beslist was, werd deze terugtocht een groot strategisch succes, waarvan de betekenis is gelijk te stellen met een grote overwinning.

Dat dit werkelijk het geval was, bleek uit het verdere verloop der gebeurtenissen.

Na de enorme krachtsinspanning, welke van het Belgische leger was gevergd, hadden de troepen behoefte aan rust. Bovendien was het gewenst een reorganisatie tot stand te brengen om de eenheden te herstellen. Maar de ruim verdiende rust werd niet verkregen. De Duitsers toch vormden het plan om de linkervleugel van de toenmalige linie der bondgenoten te omvatten.

Die linie hing feitelijk in de lucht en een omvatting had waarschijnlijk een spoedige opmars der Duitsers naar Duinkerken en Calais ten gevolge gehad. Franse en Engelse troepen, om die omvatting te verhinderen, waren op dat ogenblik niet beschikbaar; daarom werd een beroep gedaan op de reeds zo zwaar beproefde Belgische troepen en dezen lieten hun hoop op de zo verdiende rust varen en stortten zich opnieuw in het vuur, om de geallieerden voor een ramp te behoeden en tevens het laatste stuk grond van hun vaderland te verdedigen.

Om de hem opgedragen taak uit te voeren, koos de Belgische opperbevelhebber de stelling, die de meeste kans op succes bood, nl. aan de IJzer. Het Belgische leger had een front van ongeveer 27 km te verdedigen. Een Franse marinebrigade werd geplaatst te Diksmuide. Binnen 3 of 4 dagen zouden Engelse troepen aankomen, zo was toegezegd, om de Belgen af te lossen.

Op 15 oktober kwamen de Belgen aan de IJzer en reeds de volgende dag begonnen de Duitsers hun aanval. Heel het belegeringsleger van Antwerpen, een ontzaglijke overmacht, trachtte de linie der Belgen te forceren. Ook door hun zwaar geschut waren de Duitsers in het voordeel boven de Belgen.

De 18^e oktober en de volgende dagen namen de aanvallen nog in hevigheid toe. De verliezen der Belgen waren zwaar, vooral onder de officieren, maar op verzoek der bondgenoten, hielden zij stand, hoewel de beloofde Engelse hulp niet opdaagde. In hun handen toch berustte op dat ogenblik het succes der geallieerden, want de nederlaag der Belgen zou op dat ogenblik waarschijnlijk het oprollen van de linie der bondgenoten hebben betekend.

De 23^e oktober kwam een Franse divisie een Belgische divisie te Nieuwpoort aflossen.

In de nacht van 22 op 23 oktober werden de Belgen echter gedwongen terug te gaan op het terrein waar de IJzer een bocht naar het noorden beschrijft. Hier waren de Belgische troepen blootgesteld aan een concentrisch vuur van de vijand.

Na de 24^e oktober woedde een hevige strijd om het bezit van het terrein tussen de IJzer en de zuidelijk daarvan lopende spoorweg. De Duitsers zochten daar de beslissing en wierpen steeds nieuwe troepenmacht in het vuur en de Belgen werden langzaam teruggedrongen op de linie Nieuwpoort-Diksmuide. Einde oktober werd de gehele linkeroever van de IJzer geïnnundeerd, en na die tijd keerden de kansen. Hoe krachtig de aanvallen der Duitsers waren, kan blijken uit het feit, dat zij alleen op Ramskapelle een gehele divisie wierpen. Dit werd door hen genomen, maar spoedig heroverd door de Belgen, gesteund door twee bataljons Franse troepen. De herovering had plaats op 30 oktober en de daarop volgende nacht. Van huis tot huis verdedigden de Duitsers het dorp. Elk huis werd tot een fort, dat eerst na langdurige strijd kon worden genomen; de Duitsers hielden hardnekkig stand, maar de Belgen lieten zich niet ontmoedigen en in de ochtend van de 31^e was het dorp weer in hun bezit, en dit niet alleen, maar trokken de Duitsers tegenover de gehele Belgische linie overhaast terug, met achterlating van enorme hoeveelheden wapens en ammunitie en duizenden lijken. Het was voor hen een totale nederlaag.

Vermeld moet nog worden, dat de Belgen in de tweede helft van oktober aan de kust gesteund werden door de artillerie der Engelse vloot en versterkt werden door enkele Franse bataljons en zware

artillerie, maar het grote werk, het zwaarste, hebben zij zelf verricht.

Volgens mededeling van Franse officieren was de strijd aan de IJzer het hevigst van heel de oorlog. En deze strijd werd tot een succes, dat het moreel van het dodelijk vermoeide Belgische leger aanzienlijk heeft versterkt en een bladzijde van onvergetelijke glorie vormt.

Er nog staan de Belgische regimenten aan het front. In de zuidwesthoek van hun vaderland strijden zij dag aan dag om het verloren grondgebied te herwinnen, en elke dag vorderen zij, zij het ook slechts enkele tientallen meters.

Ik heb hun loopgraven bezocht. Het was een kilnatte winterdag. Ver strekte zich de inundatie uit en daar aan de andere zijde bevonden zich ook van de hunnen, die hier en daar een hoeve bezetten en sommige wegen bestrijken. Men heeft geschreven: "in de loopgraven heerst een zeker comfort." Jawel, maar slechts voor hen, die in het hart een gloeiende vaderlandsliefde meedragen.

En elke dag herbegint het vuur. Terwijl ik rondtoerde in een automobiel, welwillend ter beschikking gesteld door het Belgische hoofdkwartier, begeleid door een Belgische kapitein-commandant, donderde het geschut en zag ik hier en daar de projectielen neerslaan. De soldaten maken er zich niet ongerust over. Zij kijken niet eens meer naar de enorme gaten, die er terzijde van de weg in de grond zijn geslagen door de vijandelijke projectielen en ook letten zij nauwelijks meer op de graven van hun gevallen makers, die het leven lieten voor hun vaderland. Er is slechts één verlangen in het hart van die duizenden Belgische mannen: hun vaderland te herwinnen, en ontroerend is hun vertrouwen in de uitslag van de

strijd. Met toewijding doen zij hun plicht als zij staan in de loopgraven, of, als zij tijdelijk zijn afgelost, wanneer zij arbeiden aan de verbetering of verbreding van wegen.

Maar wat moet er in hun hart omgaan, als zij het deel van hun land beschouwen, dat zij met de wapens in de vuist terugwonnen ? Hoe zwaar heeft het geleden!

Erg is Ramskapelle er aan toe, waar gedurende 24 uur zo verwoed werd gestreden. Daar hebben zelfs de doden in hun graf nog de rust niet gevonden, want de zware projectielen der artillerie hebben er de grond omgewoeld en o.a. een grafkelder vernield. Bijna geen graf is ongerept. Het Christusbeeld op het kerkhof is door een projectiel van het kruis gerukt, maar het kruis is onbeschadigd blijven staan. De kerk is geheel vernield, de toren is één grote steenhoop en heel het dorp is één ruïne. Van de bewoners is natuurlijk niemand gebleven en zelfs de sporen van hun verblijf zijn grotendeels uitgewist door de verwoede strijd. Alleen hier en daar ziet men nog iets, dat aan hen herinnert: een familieportret aan een half weggeschoten wand, of een beeldje op een schoorsteen, dat door een wonder is heel gebleven.

Het dorp is een puinhoop, maar de Belgische soldaten zijn trots op dit overblijfsel van wat eens een vriendelijk dorp was; want het is een stuk van hun vaderland, dat ze terugkochten met hun bloed.

Nabij het front.

Eén van onze oorlogscorrespondenten schrijft:

Vlaamse nieuwjaarsdag in een klein, oud stadje nabij het front, een stadje, waar de Belgische driekleur wappert van de openbare gebouwen en telkens het geschutvuur duidelijk hoorbaar is; een

stadje, dat eens dromerig rustig moet zijn geweest, maar dat thans levendig is van troepen in velerlei uniform; een stadje ook, waar soms nog wel eens een enkele Duitse granaat neerploft.

En het is nieuwjaarsdag.

Op straat, bemerkt men het niet, zo min als buiten het stadje, want de grote strijd stoort zich niet aan feestdagen, duurt meedogenloos voort, dag en nacht. En terwijl daarginds, in het vaderland, wel de gewone half zondagse stemming moet heersen, stuiven hier auto's voorbij, daveret het geschut langs de straten, klinkt de vaste stap van oprukkende infanterieafdelingen, zoals dit nu al dagen is. Maar in het voor de officieren gereserveerde hotel, waar ik deze regels schrijft, zijn mannen bijeen, die hun leven waagden en nog zullen wagen. Deze nieuwjaarsdag is anders dan zij hem ooit vierden. Er zou reden zijn om veel te gedenken, wat in het afgelopen jaar geschiedde, maar zij staren minder dan ooit in het verleden.

Ouden en jongen drukken elkander de hand, een glimlach van zekerheid om de lippen; zij klinken, de glazen vol schuimende wijn en spreken met weinig woorden uit wat zij denken: "Het nieuwe jaar." ...

En buiten wappert de Belgische driekleur.

Van Franse zijde.

Aan het communiqué van de Franse legatie in Den Haag ontlenuen wij dat de Fransen in de buurt van Ieper verscheidene vijandelijke loopgraven hebben laten springen en in bezit genomen.

7 januari 1915

Van vijf Duitse aken.

De vertegenwoordigers van een Duitse onderneming te Rotterdam doen ons het volgende verhaal van hun lotgevallen en wederwaardigheden bij hun in België gedane pogingen om vijf rijnkaken onder Duitse vlag, die bij het begin van de oorlog, op 4 augustus, met circa 8100 ton door de Belgen buit verklaard waren, weer door Nederland naar Duitsland terug te brengen.

De aken waren op 28 en 29 juli, vóór het uitbreken van de oorlog tussen Duitsland en België, van Vlissingen naar Zeebrugge gesleept, waar vier van deze schepen circa 6600 ton kolen aan de cokesfabriek der Rombacher Huettenwerke moesten lossen. Eén schip, met ca. 1500 ton was voor de cokesfabriek in Zandvoorde bij Oostende bestemd. Daar inmiddels de oorlog uitbrak, werden alle kolen der in Zeebrugge liggende schepen, zowel als de schepen zelf, door de Belgische staat in beslag genomen en direct naar Brugge gestuurd, waar deze kolen op wagons verder het land in werden verzonden. Het in Zandvoorde liggende schip werd ook leeg gemaakt en eveneens in beslag genomen.

Daar de Belgische staat de schepen niet wilde teruggeven, moesten wij natuurlijk geduldig wachten, hoe de oorlog zou aflopen. Zoals wij later van bewoners van Zeebrugge vernamen, heeft men op het punt gestaan de schepen naar Engeland te brengen. Sleepboten voor deze schepen hebben in Zeebrugge gereed gelegen.

Toen nu de Duitsers bezit hadden genomen van Oostende en Westende, begaven wij ons eerst persoonlijk naar de hoofdcommandant in Brugge. Deze liet echter de schepen nog niet los, daar hij ze nog moest gebruiken. Enige tijd later hernieuwden wij onze poging en ontvingen deze keer een bewijs, dat de schepen vrijgegeven werden. Onze taak was natuurlijk nu, de schepen zo gauw mogelijk naar Nederland te halen.

Daar deze schepen in gewone tijden altijd van Vlissingen uit over zee naar Zeebrugge werden gesleept, ondernamen wij natuurlijk onze eerste poging van eerstgenoemde plaats uit. Op zondag 8 november verlieten wij 's morgens tegen tien uur de haven van Vlissingen en begaven ons eerst naar het op de rede liggende oorlogsschip Zeeland, waar wij een bewijs kregen voor een loods, die ons door het Hollandse mijnenveld zou brengen. Onder geleide van deze loods verlieten wij tegen elf uur de loodshaven en bereikten, na ongeveer twee uur gevaren te hebben, de grens van het Hollandse mijnenveld. Daar het nogal mistig was, kon onze loods de kentekens voor de mijnen niet zien en moesten wij dus noodgedwongen terugkeren. Verdere gelegenheid bood zich vooreerst niet meer aan, daar het weer slechter begon te worden. Daar onze boot onder Duitse vlag voer, hadden wij ook natuurlijk de kans, dat wij door een of ander Engels oorlogsschip, zo er toevallig een in de buurt was, zouden worden aangehouden. De enige weg, die ons nog overbleef, was daarom van Terneuzen af via Gent en Brugge, Zeebrugge en Oostende te bereiken.

Op woensdag 18 november verlieten wij Vlissingen en bereikten, na ons in Terneuzen van een pas naar Brugge voorzien te hebben, 's avonds Zelzate. Hier kregen wij 's morgens een zeeofficier en enige soldaten aan boord, die de pas van onze boot moesten zien. Verder vroeg men of wij kranten of wapens aan boord hadden. Na een ontkennend antwoord van ons, verlieten zij het schip en konden wij onze reis vervolgen en bereikten 's middags om één uur Gent. Na opgeschut te zijn naar het kanaal van Gent naar Brugge, voeren wij verder en bereikten 's avonds het plaatsje Aalter. De volgende dag bereikten wij om elf uur Brugge. Hier moesten wij ons natuurlijk weer van nieuwe passen voorzien voor Oostende en Zeebrugge. Ons plan was de schepen van Zeebrugge over zee naar Vlissingen terug te slepen. Wij begaven ons natuurlijk naar de

Hauptkommandantur in Brugge, alwaar wij dan ook na veel moeite een pas verkregen voor onze schepen en wel als volgt: "Die Kaehne der R.S.G. duerden weggechlept werden, jedoch nicht ueber See." Daar het Belgisch scheepvaartreglement aangaf, dat de sluisen op het kanaal van Gent naar Brugge 85 m waren, en drie onzer schepen 90 m waren, besloten wij een tocht binnendoor te wagen met de twee kleinste van 80m. De reden, waarom wij geen permissie kregen om buitenom te varen lag daarin, dat alles door de Duitse marine was afgemijnd. Een loods hiervoor wilde men niet geven, daar de Duitsers de ligging van die mijnen niet wilden verraden. Wij begaven ons, na ons weer eerst van een pas voor binnendoor voorzien te hebben op weg naar Oostende, om het daar liggende schip eerst naar Brugge te halen. Wij bereikten de 21^e november 's avonds tegen donker deze plaats en konden natuurlijk die avond niets meer uitvoeren. Heel Oostende was zowat uitgestorven. Wij sliepen dan ook maar aan boord. Op de boulevard mocht men niet komen; deze was alleen voor militairen toegankelijk.

De volgende morgen eerst weer naar de Kommandantur, waar men ook weer eerst van Pontius naar Pilatus werd gestuurd eer men de aangewezen officier te spreken kreeg. Om elf uur konden wij met ons schip vertrekken, en tegen twee uur bereikten wij Brugge. De gehele nacht en de volgende ochtend kon men in Oostende duidelijk het schieten aan de IJzerlinie vernemen. Ook hoorden wij van de zeekant van Oostende uit zwaar geschutvuur, dat, zoals wij later vernamen op Engelse oorlogsschepen gericht was. 's Middags tegen half drie verlieten wij Brugge en stoomden naar Zeebrugge om de kleinste van de daar liggende aken eveneens naar Brugge te brengen. Wij begaven ons 's avonds nog naar de Kommandantur en kregen permissie om dit schip weg te slepen. De volgende dag, maandag 23 november, verlieten wij tegen 9 uur Zeebrugge en bereikten om elf uur Brugge. Doch, nauwelijks daar aangekomen,

hoorden wij plotseling zwaar gedreun van de kant van Zeebrugge. Zoals wij later vernamen, was dit het eerste bombardement door de Engelse vloot. 's Middags tegen drie uur verlieten wij met twee schepen op sleeptouw Brugge, wij zagen nog een Taube achtervolgd door twee Franse vliegtuigen, welke echter bij het naderen van Brugge beschoten werden en toen terugkeerden. Wij bereikten 's avonds met onze schepen nog het plaatsje Bloemendale. De volgende dag kwamen wij tegen twee uur te Gent aan. Wij brachten direct een schip in de sluis, daar wij natuurlijk het grootste belang hadden te weten, of de schepen wel in de sluis gingen. Hier bleek echter, dat de sluis heel wat groter was dan in het scheepvaartreglement vermeld wordt; zelfs de nog in Zeebrugge liggende schepen van ca. 90 m lengte konden hier schutten, ofschoon deze schepen voor en achter nauwelijks één meter van de sluisdeuren verwijderd waren en de deuren juist dicht en open konden.

De 25e november voeren wij met onze sleepboot terug en bereikten de volgende dag 's middags tegen twee uur Zeebrugge. Hier zagen wij, dat het dorpje zwaar door het Engelse vuur geteisterd was. Vooral het gedeelte ten westen van het kanaal. Hieruit bleek, dat het om de sluisen van het kanaal te doen was geweest en om de cokesfabriek, welke achter het dorp gelegen is en welke de elektriciteit aan Brugge en omliggende plaatsen levert. Onze schepen, welke vóór de fabriek lagen, bleven gelukkig voor de kogels gespaard. Wel lagen er op het dek vele granaatscherven en granaatkogels. Zelfs een steen van 18 kg, welke uit een kaaimuur was geslagen, ging door de luiken van een onzer schepen heen en bleef op het vlak van het schip liggen, wat ontegenzeggelijk pleit voor de deugdelijke afwerking der aan een Hollandse werf gebouwde schepen.

Van de cokesfabriek was alleen een schoorsteen neergeschoten, terwijl van het dorp verscheidene huizen geheel of gedeeltelijk verwoest waren. 's Middags tegen twee uur verlieten wij Zeebrugge met alle drie de schepen op sleeptouw. Wij waren toen met vijf man voor vier vaartuigen. In gewone omstandigheden heeft men voor zo'n vloot op zijn minst dertien man nodig. De tocht liep echter nogal goed af en wij bereikten de volgende morgen tegen negen uur Brugge. Wij hadden 's nachts halverwege Zeebrugge en Brugge geslapen. Nadat wij de davits der schepen hadden afgetuigd, daar deze te hoog waren voor de elektrische draden en vaste bruggen, brachten wij de schepen 's avonds alle naar Steenbrugge.

Toen wij de volgende morgen hulp hadden gekregen van een tweede sleepboot, begaven wij ons verder op weg naar Gent en wij bereikten deze plaats de 30^e november. Nu kwam de grootste moeilijkheid. Op de vaart van Gent naar Zelzate zijn twee grote zware draaibruggen en wel in Langerbrugge en Terdonk. Deze waren door de Belgen ondraaibaar gemaakt, d.w.z. in Langerbrugge had men de elektrische leiding en enige kamwielen van het draaiwerk weggenomen. In Terdonk had men alle balanswielen weggenomen en stond deze brug alleen nog op haar as. Daar onze schepen leeg waren en dus niet onder die bruggen door konden, kregen wij van de Duitse overheid permissie, dat wij deze bruggen op eigen risico mochten openen. In Langerbrugge ging dit al heel gemakkelijk, wij trokken de brug met onze sleepboten open, sleepten toen alle schepen erdoor en trokken toen de brug weer dicht. In Terdonk ging dit echter niet zo gemakkelijk. Toen wij de brug een eindje geopend hadden en deze nog aan weerskanten steunde, ging de brug plotseling sterk hellen, hetgeen ook wel te begrijpen was, aangezien men alle balanswielen er onderuit had gehaald en de brug dus enkel op haar as steunde. Daar deze brug zo ongeveer een waarde had van 600.000 frank en alle

verantwoording voor ons was, moesten wij dus, om ongelukken en schade te voorkomen, het verder opendraaien staken. Wij beraamden toen weer een ander plan en lieten de schepen nu, bij wijze van spreken, onder de brug doorduikelen, daar de schepen voor en achter het hoogste waren. Wij pompten eerst ruim 1 vol met 300 ton water. Sleepten het schip daarna onder de brug, pompten toen ruim 1 weer leeg en ruim 2 weer vol. Vervolgens werd het hele schip onder de brug doorgesleept en ruim 2 leeggemaakt. Dit werk duurde met deze vijf schepen ongeveer een hele week. Verdere moeilijkheden ondervonden wij niet meer, alleen in Zelzate, waar wij alvorens de grens te kunnen passeren, tweemaal voor passen naar Gent terug moesten. Op 10 december bereikten wij het Hollands grondgebied, zonder dat de schepen noemenswaardige schade hadden gekregen.

Parijs, 6 januari. Officieel: Vrij levendige beschieting met geschut heeft plaats gehad in de streek van Zillebeke.

De Duitsers in België.

Sluis, 7 januari. Er is hier onder de welgestelde vluchtelingen uit Heist, Knokke, Brugge enz. grote onrust gewekt door de verhalen over de wijze, waarop de Duitse bezettingstroepen vaak huishouden in hun verlaten villa's en patricische woningen. Zoveen sprak ik een heer, die in Brugge woont en als vluchteling in Sluis verblijft. Hij had verlof gevraagd en gekregen van de Duitse kommandantur om zich te overtuigen van de toestand van zijn woning. Met de motorboot van vier uur was hij er gisteravond door het kanaal heengegaan, onder militair geleide. Hij vond de benedenverdieping door officieren, de bovenverdieping door soldaten bewoond. Diefstal of opzettelijke vernieling constateerde hij niet, wel leefden de heren in zijn salon met zo weinig égards, dat

weggeworpen brandende sigaren en sigaretten gaten in de tapijten hadden gebrand. Ook de lopers waren gehavend door de soldaten, die op hun met pennen geslagen laarzen de trap op en neer gingen. De wijnkelder bleek duchtig te zijn aangesproken, vooral het champagnevat. Als souvenir werd de eigenaar een foto van zijn salon aangeboden, waar een kleine kerstboom voor de Duitse bewoners had gebrand. "Weihnachten 1914", schreef een der officieren er achter!

Het verzoek van de eigenaar om zijn schoonouders, die naast hem wonen, te bezoeken, werd aanvankelijk afgeslagen. Later kreeg hij verlof om er te gaan eten, mits in gezelschap van een Duitse wacht. 's Nachts werd hij weer onder geleide teruggebracht. Zijn huis ligt buiten de stad Brugge. Van hoe het daar toegaat had hij niets kunnen horen of zien.

Een villabewoner, die hier ook vertoeft, kwam een paar dagen geleden tot de overtuiging, dat men zijn hele huis, zijn wijnkelder, zijn bedden enzovoort leeggehaald had. Daarna waren de interieurs vrijwel vernield. Duitse soldaten hadden, om aan geld te komen, zijn kolenvoorraad verkocht aan arme mensen.

In het naburige Vlaamse dorp Middelburg heerste grote verslagenheid, omdat vrijwel alle voorraden levensmiddelen, paarden en vee werden opgeëist. Verschillende boeren waren gevlucht met hun koeien, waarmee zij in de buitenlucht overnachtten.

De oorlogstoestand.

De bulletins, die dagelijks over het krijgsbedrijf op het westelijk oorlogsterrein worden gepubliceerd, zo van Franse als van Duitse zijde, zijn gelijk aan de bladeren van een boom. Geen is er volkomen

gelijk aan de andere, zij wijken van elkaar af in alle onderdelen, en toch zijn het allemaal bladeren van dezelfde boom, talloze variaties op hetzelfde thema. Er is dit gebeurd en er is dat gebeurd, maar per slot van rekening is het hetzelfde gebeven. Zij leveren voorts belangrijk studiemateriaal voor psychologische tekstkritiek, het vak dat eenieder, zij het ook niet stelselmatig wetenschappelijk, pleegt te beoefenen, getuige de Nederlandse spreekwijze: "Ik weet wie het zegt."

De bondgenoten meldden gisteren enige vorderingen in de duinen tegenover Nieuwpoort en in de streek van Sint Joris. Wij zetten in ons overzicht van gisteren uiteen, dat hiermee waarschijnlijk bedoeld was de streek ten zuidoosten van Sint Joris, om de troepen in die buurt even dicht de IJzer te doen naderen als de afdeling die tot het steunpunt Sint Joris was doorgedrongen, ter voorbereiding wellicht van een aanval op het punt waar de weg Sint Joris-Mannekensvere over de IJzer leidt.

Deze opvatting wordt bevestigd door het Franse communiqué van gisterenmiddag 3 uur, dat aldus begint: "De vijand heeft zonder succes twee aanvallen ondernomen, een in de duinenstreek en een ten zuidoosten van Sint Joris." (In ons ochtendblad staat abusievelijk vertaald: twee aanvallen in de duinenstreek ten zuidoosten van Sint Joris. Ten zuidoosten van Sint Joris liggen geen duinen). Deze tegenaanvallen der Duitsers, zeggen de Fransen, hadden geen succes. Dit betekent, naar wij veronderstellen, geen positief succes, in zover de bondgenoten hun veroverde stellingen behielden. Of zij ook geen negatief succes hadden kan pas blijken als de bondgenoten hier ondanks de Duitse tegenaanvallen hun opmars kunnen voortzetten. Intussen wordt door dit bericht weer eens bevestigd, dat weliswaar de bondgenoten de IJzerovergangen

bij Nieuwpoort en Diksmuide hebben bezet, maar tussen de twee plaatsen in nog niet geheel over de IJzer zijn teruggedrongen.

In de streek van Zillebeke, dat is een 3 km ten oostzuidoosten van Ieper, melden de Fransen in hun jongste communiqué vrij hevig geschutvuur. In de laatste dagen zijn er berichten gepubliceerd, dat de Duitsers een nieuwe aanval op Ieper voorbereiden. De betrouwbaarheid van die berichten kunnen wij niet controleren. In hoeverre deze kanonnade als een inleiding van die aanval kan worden beschouwd, moeten wij dus in het midden laten. Willen de Duitsers werkelijk de bondgenoten van de IJzerlinie doen wijken, dan hoeft een aanval op Ieper van hun kant geenszins te verwonderen.

8 januari 1915

Van het westelijk gevechtsterrein.

Parijs, 7 januari. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

De vijand heeft het Belgische bruggenhoofd ten zuiden van Diksmuide fel beschoten.

Londen, 7 januari. De "ooggetuige" in het Engelse hoofdkwartier zegt dat er nooit een oorlog is gevoerd die een scherpere tegenstelling biedt van weelde en ongemak. Het ene ogenblik valt er te vechten tegen koud water, tegen geweldige ontploffingsmiddelen, en een volgend ogenblik valt er te genieten van een gezellig verblijf binnenshuis met warme maaltijden.

De ooggetuige wijst er op dat het nieuwe jaar is aangebroken met een gunstiger toestand voor de bondgenoten dan sedert het begin van de veldtocht is voorgekomen. De Engelse troepenmacht,

aangegroeid tot een groot leger en steeds toenemend in sterkte, heeft mooi werk gedaan.

Er vallen duidelijk drie tijdperken in deze oorlog te onderscheiden; thans treedt men het vierde in. In het eerste tijdperk ging het initiatief van de Duitsers uit; in het tweede raakten zij het kwijt; in het derde herwonnen zij het door een grote overmacht aan te wenden tegen een deel van ons front; in het vierde tijdperk is het initiatief voorgoed overgegaan op de bondgenoten, die de laatste tijd op verschillende plaatsen belangrijke uitkomsten hebben gemaakt. Intussen zit het voordeel vooral in het feit dat de bondgenoten tot het offensief zijn overgegaan.

Het gevolg van de herhaalde kleine successen is dat de vijand genoodzaakt is, uit strategisch en tactisch oogpunt gewichtige punten van spoorwegverbindingen, rivierovergangen en steden op te geven en tenslotte op een andere verdedigingslijn terug te trekken. Al gaat het langzaam en met moeite, toch is elke met veel bloedvergieten en kosten ingenomen Duitse loopgraaf een stap naar het einde van de oorlog.

Wij mogen beweren dat wij beter gekleed zijn dan onze tegenstanders. De gevangen genomen Duitsers geven over onze uitrusting hun bewondering te kennen. Het schijnt der er veel ziekte, met namen tyfus, in de Duitse gelederen heerst.

De Duitse compagnieën bestaan thans uit een mengsel van soldaten van het actieve leger, landweer en Landstorm, ersatz-reservisten en vrijwilligers. Laatstgenoemden worden al zeer minderwaardig beschouwd.

Van de Belgische grens.

Sluis, 7 januari. Betrouwbare ooggetuigen, die gisteren de steek hadden verkend, hebben mij medegedeeld, dat de Duitsers met koortsachtige ijver voortgaan het Noordzeestrand tussen Knokke en Heist tot vlak bij onze grens aan de Cadzanse duinen in staat van verdediging te brengen. Knokke is bezet door een vijftien- tot achttienhonderd man Duitse troepen, zowel infanteristen van de Landstorm als marinematrozen, artilleristen en cavalerie. Tot heden zijn er in de dijk achter de duinen van Knokke naar het Zwin vier kanonnen geplaatst. De Duitse militaire commandant daar had aan de manschappen medegedeeld dat er een landing van Engelse troepen kon worden verwacht, en dat er dan langs het strand tussen Knokke, Heist, Zeebrugge en Blankenberge voorzeker een zware slag zou worden geleverd.

Heist is naar schatting door een drieduizend man troepen bezet. Op de betonvloer van een tennisveld in het badplaatsje Duinbergen is een 42 cm kanon opgesteld te midden van de zeer sterke batterij, die hier uit de duinen het strand bestrijkt. Het bericht dat men daar om het geschutsveld vrij te krijgen acht nieuwe villa's in de lucht heeft laten springen, werd mij bevestigd. De duinen zijn op verschillende plaatsen geëffend. De kanonnen rusten er op betonvloeren, die door balken in het zand gedragen worden. Duinbergen is geheel ontruimd. De mensen moesten hun huizen verlaten, mochten meenemen wat zij konden, maar wat zij achterlieten hebben de soldaten grotendeels buitgemaakt. Verschillende villa's zijn opengebroken. Op tal van plaatsen heeft men de ramen uit de kozijnen genomen en daarachter mitrailleurs opgesteld. Tot zover zijn de gevels van deze huizen dan met dammen van graszoden versterkt. Deze mitrailleurs zijn alle gericht op de weg van Knokke naar Heist, waar alle verkeer verboden is en ten overvloede door prikkeldraadversperringen gestremd.

Bovendien gaan de Duitsers voort in dit gebied tal van loopgraven aan te leggen.

De Duitse bezetting van Knokke en Heist is overal bij de burgers ingekwartierd. Gisteren heeft de Duitse overheid in Knokke alle vee en paarden laten opschrijven. Vooral paarden zijn er reeds heel wat gerekwireerd en zelden worden daarvoor bons afgegeven. Gebrek aan levensmiddelen is er nog niet. Mijn zegslieden noemden de verhouding tussen de bevolking en de bezetting goed. De laatste gedroeg zich over het algemeen "braaf en gewillig".

Van het westelijke gevechtsterrein.

Londen, 8 januari. De "Franse ooggetuige" geeft ter aanvulling van de laconieke communiqués een pakkende beschrijving van de inneming van Sint Joris. Sint Joris, zo vertelt hij, bestaat slechts uit enige huizen tussen het IJzerkanaal en de weg. Het water maakte de plaats ontoegankelijk op elke andere manier dan langs de weg en de dijk ten zuiden van het kanaal. Overal elders was water, of dunne modder tot kniehoogte. Sint Joris was door de vijand in een fort veranderd met wallen met kijkgaten en verschansingen van zakken met aarde gevuld. Snelvuurkanonnen beheersten de beide wegen. Marinesoldaten en wielrijders aan wie met een afdeling dragonders opgedragen was het gehucht te nemen, rukten naar Sint Joris op, voortdurend loopgraven makend en beschermingen opwerpend. Op deze wijze bereikten zij het huis van de veerman, van waar zij hun aanval deden.

Ondanks het hevige vuur van de vijand slaagden enige marinesoldaten er in met behulp van een kleine boot een kanon in stelling te brengen op korte afstand van de huizen van Sint Joris, die in puin geschoten werden. Tegelijkertijd rukten de Belgische

troepen door de modder voorwaarts en een detachement marinesoldaten nam een stelling in in twee hoeven, van waar het de vijand bestreek, die Sint Joris verdedigde. De marinesoldaten, die langs de weg ingegraven waren, rukten vooruit en de laatste Duitse marinesoldaten, die in Sint Joris gebleven waren, gaven zich over. Er werden ongeveer 300 lijken in de puinhopen van het dorp gevonden.

Een Duitse vlieger heeft boven Duinkerken een brief laten vallen van twee gevangen genomen Franse vliegers. Daarin wordt medegedeeld, dat hun machine op 2400 meter hoogte begon te haperen. Zij trachtten terug te keren, doch de motor wilde zijn werk niet doen. Ieper was in het gezicht, doch hun toestel ging voort met dalen en met woede in hun hart waren zij gedwongen te landen. Gedurende hun daling bleven de kanonnen op hen vuren. Het vliegtuig slingerde van de door de ontploffende granaten veroorzaakte luchtgolven. De infanterie vuurde eveneens op hen, doch zij kwamen ongedeerd beneden. Onmiddellijk trachtten zij hun toestel te verbranden, doch slaagden daarin niet, aangezien de Duitse soldaten naderden en dreigden te schieten en de benzine weigerde vuur te vatten. Eindelijk loste één van hen met zijn geweer een schot in het benzinereservoir, waarop een hagel van kogels over hen neerkwam. De andere kon de benzine eindelijk met zijn laatste lucifer in brand steken. Hoe zij aan de dood ontkomen zijn, weten zij niet, want er werd van vlakbij op hen geschoten.

Van Franse zijde.

Aan het heden door het Franse gezantschap in Den Haag openbaar gemaakte communiqué betreffende de krijgsv verrichtingen is het volgende ontleend:

De 6e januari hadden van de zee tot de Leie geschutgevechten plaats, waarin bijna voortdurend het voordeel aan onze zijde was.

Onze batterijen hebben Duitse vliegers op de vlucht gejaagd, die zich naar Duinkerken richtten; voorts hebben ze het vuur gedoogd van de mijnenwerpers.

In de buurt van Zillebeke heeft de vijand hevig, doch zonder succes het Belgische bruggenhoofd gebombardeerd, ten zuiden van Diksmuide.

9 januari 1915

Van het westelijke gevechtsterrein.

Berlijn, 8 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

De voortdurende regen maakt de bodem in Vlaanderen steeds moerassiger, zodat de krijgsverrichtingen in hoge mate worden belemmerd.

Parijs, 8 januari. Het officiële bericht van hedenmiddag 3 uur luidt:

In België ontwikkelt het vijandelijke geschut grotere werkzaamheid.

Onze infanterie is bij Lombardsijde vooruitgekomen. Wij hebben 50 meter voor onze loopgraven een heuveltje genomen, dat door de vijand was bezet.

Wij hebben terrein gewonnen ten oosten van Sint Joris en zware schade toegebracht aan de loopgraven van de vijand te Steenstrate.

Men meldt ons van de Zeeuws-Belgische grens: Het slechte weer en de onbegaanbare wegen op het oorlogsterrein in Vlaanderen zijn

zeker oorzaak dat het schieten uit de richting ten zuiden van Oostende, sedert een drietal dagen niet meer hoorbaar is. Eerst schreef men dat toe aan de richting van de wind, maar dat gaat niet op, daar men tevoren bij elke wind de kanonnen kon horen bulderen.

Uit veldpostbrieven.

De Vossische Zeitung ontleent aan een brief van 25 december uit de loopgraven te Mesen de volgende schildering van een dag van vrede:

Heden, de 25^e, werd plotseling door de vijand "Hurree" geschreeuwd. Wij vonden dat merkwaardig, kwamen uit onze muizenvallen en zie, de Engelsen kwamen naar ons toe, zwaaiden met witte sigarettendoosjes en doeken. Geweren hadden zij niet bij zich. Het kon dus slechts een felicitatie zijn. En inderdaad, het was zo. We gingen elkaar halverwege tegemoet. We liggen slechts tweehonderd meter van elkaar. En nu vond in tegenwoordigheid van de wederzijdse officieren de begroeting plaats. We ruilden sigaretten, sigaren en andere dingen. We deden zelfs fotografische opnamen van elkaar. Tot mijn spijt had ik mijn toestel niet meegebracht. Daarop begonnen de Engelsen met een voetbal, die zij hadden meegenomen, te spelen. Na het invallen van het donker, trokken beide partijen zich in hun salons terug, met de belofte elkaar in de eerste drie dagen wegens de feestdagen niet te beschieten. De wederzijdse artillerie en infanterie heeft dit op erewoord afgesproken. De Fransen, die verder liggen, en er niet aan deelnamen, werden de ganse dag door onze artillerie onder vuur genomen. Alle anderen en ook wij liepen de hele dag vrij rond. Jammer, maar – eindigt de brief – dat deze vredesdag in de oorlog niet de definitieve vrede was!

De Duitsers in België.

Sluis, 9 januari. Hedenmorgen omstreeks 10 uur dreef een afdeling vijandelijke vliegers, komende uit de richting van de zee, boven Zeebrugge. Een enkele vloog tot dicht boven de Nederlandse grens. Langs de gehele Duitse linie is er met het geschut in de duinen en met geweren op geschoten. De granaatkartetsen kon men tegen de donkere regenlucht duidelijk zien en het kanongebulder klonk buitengewoon hevig tot hier door, doch het zweeg spoedig, zodat het oorspronkelijk vermoeden, dat de vliegers oorlogsschepen geleidden, onwaarschijnlijk is. Tegen 1 uur klonken weer enkele schoten.

De oorlogstoestand.

De officiële mededelingen, tot hedenmiddag ontvangen, leren ons dat het op de onderscheidene gevechtsterreinen al even slecht en nat weer is als bij ons.

Als men ziet, hoe dit weer ook de best geplaveide straten in onze steden met een dikke laag modderchocolade bedekt, dan kan men zich voorstellen hoe de door kanonnen en transportvoertuigen stuk gereden wegen in Vlaanderen eruit moeten zien, om van het land buiten die wegen niet te spreken.

Deze wegen waren oorspronkelijk goed, maar de toch al beruchte wegen in Polen, waar het weer niet minder slecht blijkt, zullen nu wel geheel en al onbruikbaar zijn.

De moerassigheid van de bodem in Vlaanderen, waar de Duitsers over spreken heeft hen volgens het Franse bericht niet verhinderd in die landstreek hun geschut grotere werkzaamheid te laten ontwikkelen.

Ten oosten van Lombardsijde, dat is aan de noordoostelijke oever van de Ilzer, zijn de bondgenoten weer wat opgeschoten.

Ook aan de andere zijde van de Ilzer, ten oosten van Sint Joris, zijn zij gevorderd. Steenstrate ligt even ten zuidoosten van Bikschote. De Fransen melden dat zij daar zware schade aan de Duitse loopgraven hebben toegebracht.

Van Franse zijde.

Aan het communiqué, dat het Franse gezantschap te 's Gravenhage heden omtrent de krijgsverrichtingen verstrekt, is het volgende ontleend:

De 7e januari hebben wij nabij Lombardsijde een op 50 meter vóór onze loopgraven gelegen heuveltje veroverd, dat door de vijand was bezet. In de polderstreek hebben wij een 37 cm kanon en een mitrailleur vernietigd.

10 januari 1915

Parijs, 9 januari. Het ambtelijke communiqué van hedenmiddag behelst:

Ten zuiden van Ieper hebben wij aan de loopgraven van de vijand schade toegebracht en zijn bommenwerpers tot zwijgen gebracht.

De Duitsers in België.

Sluis, 9 januari. Een van de Engelse vliegers, die vanmorgen over het noorden van Vlaanderen zijn getrokken, zou, volgens de Duitse grenswachten, bij Knokke zijn gedaald. Aan de algemene beschieting door kanonnen, mitrailleurs en geweren is ook deel genomen vanuit de meer oostelijk gelegen dorpen Damme en

Oosthoek, want tot vlak langs onze grens breiden de Duitsers hun versterkingen en verdedigingswerken gestadig uit. In beide genoemde plaatsen zijn vele kanonnen opgesteld en loopgraven aangelegd. Dicht bij Sluis zijn, langs het kanaal naar Brugge, tal van bommen omgehakt en is geschut neergezet. Of de vliegers bommen hebben uitgeworpen, is nog niet bekend. Wat Brugge betreft zijn wij hier in Sluis in zeker opzicht direct daarbij betrokken. De gasfabriek van Brugge immers helpt ons hier aan de verlichting.

Aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen.

Men meldt ons uit Sluis:

Evenals overal elders in het gebied, dat door de Duitsers in België is bezet, staan ook de grensprovincies in het teken van de rekwisities. Ik kan geen boer spreken, of hij begint zijn nood te klagen.

“Ik ben een gewone boerenarbeider”, zegde er een heden tegen me. “Ik bewoon in Moerkerke een arbeidershuis en heb dank zij mijn hard werken en de zuinigheid van mijn vrouw een stuivertje kunnen opzij leggen. Daarvoor had ik twee jaar geleden een stukje land gekocht, vlak achter mijn huis. In mijn vrije tijd bebouwde ik het, zodat ik er het vorige jaar aardappelen voor de gehele winter en nog wat kool ook van heb betrokken. Ik had er plezier van, en mijn vrouw niet minder. Als je zoiets tastbaars door vlijt en spaarzaamheid kunt verdienen, och, dan voel je je rijker dan de hele wereld, en wil je met niemand ruilen. En ik heb er dit jaar nog een klein stukje land kunnen bijkopen, waarop ik ook groenten heb verbouwd. Het liet zich alles goed aanzien, en het bleek dan ook dat ik voor de winter genoeg aardappelen en groenten voor mijn gezin had. Maar daar komen opeens de Duitsers en eisen 300 kilo aardappelen van mij, direct te leveren. Met de revolver in de hand

stonden ze voor mij. Mijn vrouw smeekte al om genade, en ook de kinderen schreeuwden om het hardst. Ik heb de woede, die op het eerste ogenblik in mij opkwam, maar onderdrukt, en heb mijn gehele wintervoorraad aan die lui moeten afstaan. Gelukkig heb ik het koebeest, dat ik had, nog kunnen redden: dat heb ik midden in de nacht over de grens gebracht in Holland.”

Ik wandelde een eindje verder en ontmoette twee boeren, die 15 koeien voortdreven. Al gauw had ik een gesprek met hen aangeknoopt. “En wil je je koeien nu redden uit de handen van de Duitsers?” vroeg ik belangstellend.

“Als we dat maar konden, dan zouden we nu hier niet met die koebeesten lopen”, antwoordde een van de twee boeren. “Neen, we brengen ze weer naar België terug.” Ik zag hem verbaasd aan, en mijn verwondering begrijpend, ging de andere voort: “Ja, u staat daar van te kijken, maar ik zal u vertellen, hoe we daartoe gedwongen zijn. Mijn broer en ik hadden bijtijds onze beesten, 23 in getal, over de grens naar Heille gebracht, en waren toen naar onze hofstede teruggekeerd. Maar jawel, daar kwamen ze. Hoe ze het wisten, ik kan het niet begrijpen; maar ze wisten het, dat was zeker. We moesten beloven, binnen 48 uur 15 vette koebeesten te Heist te leveren; zo niet, dan kregen we de kogel en de hofstede zou in brand gestoken worden. En om dit nu te ontgaan, brengen we 15 van onze beesten naar de oude stal terug.”

Nog een paar voorbeelden: Brugge moet vijf miljoen kilo aardappelen leveren en voorlopig dertigduizend sigaren per dag. In Knokke zijn 300 koeien opgeëist. De burgemeester van Westkapelle moet 10 koeien leveren, een boer, Piet P., twintig stuks.

Ik zou deze verhalen nog met tientallen kunnen vermeerderen, ware het niet, dat ze alle op hetzelfde neerkomen: Requisition und kein Ende.

11 januari 1915

Van Franse zijde.

De Franse legatie deelt omtrent de krijgsverrichtingen heden het volgende mee:

De 8^e januari hebben wij vóór Lombardszijde drie mitrailleurs vernietigd. Ten zuiden van Ieper hebben wij de loopgraven van de vijand beschadigd en zijn mijnenwerpers tot zwijgen gebracht.

Berlijn, 10 januari. Gisteren was het terug slecht. De Leie is op sommige plaatsen tot een breedte van 800 meter buiten haar oevers getreden.

Pogingen van de vijand om ons uit onze stellingen bij Nieuwpoort te dringen zijn mislukt.

Londen, 10 januari. Uit het laatste bericht van de "ooggetuige" in het Engelse hoofdkwartier blijkt, dat de gevechten in Vlaanderen een nieuw karakter hebben aangenomen, doordat het water daar een doeltreffend wapen vormt. Op 4 januari hoorden onze manschappen het geluid van pompen in de tegenover ons centrum liggende vijandelijke loopgraven. Men veronderstelt dat de Duitsers pompen bezigen, die door elektriciteit van Rijsel uit aangedreven werden, om het water uit de loopgraven te krijgen. Op enkele plaatsen hebben de Duitsers geprobeerd om water uit hun loopgraven in de onze te pompen, maar dat is niet gelukt, doordat het terrein te vlak was. Aan beide zijden wordt het vraagstuk

bestudeerd hoe men het water moet kwijt raken. Het modderwater laat zich uiterst lastig verpompen, doch men zal zich door de moeilijkheid heen slaan door zich pompen aan te schaffen, die voortdurend het water uithozen.

Vliegers berichten dat alle streken in het zuiden van België overstroomd zijn. De Schelde en de Leie zijn beide buiten haar oevers getreden.

De ooggetuige meldt verder een en ander over een onprettige verstandhouding tussen de Zuidduitsers en de Noorduitsers. Ze mag overdreven worden voorgesteld, zegt hij, maar er bestaat buiten kijf onenigheid tussen hen. Hij weet dit van Saksische en Beierse gevangenen. Een Sakser vertelde dat de loopgraven, die eerst door de Saksers waren bezet, de volgende ochtend door een Pruisisch bataljon zouden worden bezet, en hij drukte de wens uit dat men dan de Pruisen met granaten zou bestoken.

In de vijandelijke gelederen heerst nog steeds tyfus.

De Duitse verliezen zijn zeer zwaar geweest in de laatste gevechten. De gemiddelde sterkte van een compagnie is wel haast tot de helft teruggebracht.

De ervaringen in deze oorlog opgedaan, hebben heel wat wijzigingen gebracht in de tot dusver gehuldigde theorieën, maar er is misschien niets zo zeer onderschat als de uitwerking van de krachtig ontploffende projectielen die door de kanonnen en de houwitsers worden afgevuurd. De Duitsers beginnen de vernielende uitwerking daarvan nu te ondervinden. Hetgeen de Japanners voor Port Arthur hebben bereikt, geeft een denkbeeld van wat zware houwitsers vermogen wanneer ze worden aangevoerd tegen permanente vestingwerken, maar de beslissende

uitwerking van deze ontploffingsmiddelen tegen goed verschanste veldtroepen is een ware verrassing geweest.

Dit onderdeel van de gevechtsmiddelen is belangrijker geworden dan het ooit is geweest; stellig is het belangrijker dan ten tijde van Napoleon. In de laatste honderd jaar is de artillerie voornamelijk tegen veldtroepen gebezigd, meer om een morele uitwerking dan om feitelijke materiële uitkomsten te verkrijgen. Deze oorlog heeft echter bewezen dat de artillerie het voornaamste middel is om de weerstand van de vijand te vernietigen. De moeilijkheid is thans om de loopgraven voor de vliegers te verbergen. Is van de ligging van een stelling eenmaal kennis gegeven aan de kanonniers en de goede schootsafstand verkregen, dan is de hele reeks loopgraven spoedig stuk geschoten en zijn de versperringen en hindernissen snel weggevaagd.

Uit de verklaringen van krijgsgevangenen blijkt dat de morele uitwerking van onze artillerie ook zeer groot is en dat het geschut der bondgenoten weldra op dat der Duitsers de overhand krijgt.

Londen, 11 januari. Uit Frankrijk werd zaterdag aan de Daily News geseind:

De tochten van Duitse luchtvaartuigen over Veurne, Duinkerken en Calais blijven aanhouden. Vannacht werden bij Calais een Zeppelin en twee vliegtuigen gezien en zijn weer bommen geworpen op Veurne en Duinkerken, zonder dat daarmee echter veel schade werd aangericht.

De Duitsers in België.

Sluis, 11 januari. Zondagmiddag om één uur zijn te Middelburg, het dorpje vlak bij de grens van Zeeuws-Vlaanderen, 84 uhlanen van het

eerste garderegiment uit Potsdam aangekomen. Ze zijn bij de burgers ingekwartierd. In Lapscheure zijn er 100 en in Hoorn behorende onder Moerkerke, 80 binnengerukt. Hun paarden worden bij de inwoners gestald.

De komst van deze ruiters bracht grote opschudding teweeg in de gehele streek. Verscheidene mensen trokken, angstig voor de baldadigheden der Duitse soldaten, reeds een paar uur na hun aankomst met pak en zak over de grens op Hollands gebied.

Volgens een der uhlanen zouden zij bestemd zijn om de bruggen te bewaken, de grens af te zetten en de verdere uitvoer van vee en paarden te voorkomen. Over het Leopoldskanaal, dat evenwijdig aan onze grens loopt, zijn de bruggen echter reeds opgeblazen. Er liggen daar enkel nog maar planken over de vaart.

Ook vertelde een dezer ruiters, dat van de Engelse vliegers, die zaterdag boven Vlaanderen kruisten, er inderdaad één is neergeschoten en te Blankenberge geland. Ze hadden geen van allen bommen geworpen.

Ook de weg Strobrugge-Maldegem is nu voor een deel opgedolven en doorsneden met loopgraven, waar mitrailleurs in zijn geplaatst.

Sluis, 11 januari. Ook gisteren, met de zondag, zag ik de Duitsers in de duinstreek tussen Knokke en het Zwin al maar naarstig aan de arbeid om hun versterkingen voort te zetten. Het was voor het eerst weer eens een zonnige dag en als in een gulden schijnsel lichtten de blanke heuvels zover wij konden zien langs de zee. Voor ons was er door de kijker van alles duidelijk te onderscheiden. 's Morgens om tien uur kwam een hoofdofficier met zijn staf te paard het "mollenwerk" inspecteren. In enkele diepe ingravingen in het zand zagen wij wel een vijftig soldaten bezig met schoppen en andere

werktuigen om te graven, zware balken met dwarsleggers te plaatsen als geraamte voor de betonvloeren, waar de kanonnen op gezet moeten worden, die ten dele nog achter de duinen staan. Stoeten paarden hebben de stukken daarheen getrokken. Over rails door de losse zandbodem beneden komt dan het zware geschut, de machinegeweren op de hoogplateaus. Een hele kolonie van badkoetsjes is er uit de badplaats Knokke aangevoerd, die tot primitieve woningen dienen voor de wachtposten. Tot in de nacht wordt de versterking van de kust voortgezet. Steeds verder strekken zich de loopgraven uit. Op sommige plaatsen zijn die door onderaardse gangen verbonden. Bij wijze van tijdverdrijf wordt er dan jacht gemaakt op de opgeschrikte hazen en konijnen en in de rusttijd zitten de mannen zo in het zand te kaarten.

Inmiddels was de prikkeldraadversperring op diep in het zand geslagen palen langs onze grens bij sterke vloed weer weggespoeld. Dag en nacht wordt over de achtergelegen akkers en om het Schor van het Zwin heen gepatrouilleerd, om overal mensen, die nog door willen komen naar of uit ons land, op te sporen. Vooral op brievendragers maken de Duitsers jacht, zodat het steeds moeilijker wordt voor de vluchtelingen om nieuws te vernemen van hun zaken te Knokke, Heist, Brugge, Oostende enz. Tot sommen van drie-, vierhonderd frank werden geboden om een brief over te brengen.

Deskundigen zijn het er over eens, dat de Duitsers zich hier nu zodanig hebben ingegraven, dat het wel moeilijk zal zijn hen er uit te krijgen. Dat ze Brugge gekozen hebben als het centrum voor hun nieuwe stelling, waaromheen hun front zo nodig zal kunnen draaien tot aan Antwerpen toe, acht men vooral van belang, omdat de Engelsen slechts node zullen overgaan tot een ernstige beschieting van dit prachtige oude juweel onder de steden.

Intussen hebben de bezettingstroepen zich zo behaaglijk mogelijk gelegerd in de hotels der bekoorlijke badplaatsen. Van overal slepen zij de bedden en matrassen daarheen, om in de grote zalen te slapen. Zij hebben nu ook het Zoute, van Knokke uit het dichtst bij de Nederlandse grens gelegen, ontruimd, evenals de huizen aan de duinkant van de Lippenslaan in Knokke zelf. Met grote deernis vernemen de Belgen hier dit alles, omdat zij allen zulke aangename herinneringen hebben aan deze weelderige badplaatsenstreek. Van de schilderachtige dennenbosjes zijn al heel wat bomen weggehakt. Verbitterd horen zij van vernielingen, die hier en daar zouden worden gepleegd door Duitse soldaten, die doodvermoeid of licht gewond in ruim een uur tijd van het front per elektrische tram langs de zeekust naar Knokke en omstreken worden gevoerd om er wat uit te rusten. In een immers niet onverklaarbare gemoedsstemming komen die zwaar beproefde kerels dan soms tot braspertijen waarin zij bv. de weelderige bar van het Grans Hôtel le Soute hebben stukgeslagen.

Strandbewoners vertelden, dat zij door hun kijkers herhaaldelijk Engelse kruisers zien ter hoogte van het lichtschip, dat voor Oostende ligt.

Inmiddels wordt het voor de arme bewoners in deze streek moeilijker om aan de kost te komen tengevolge van het rekwisitioneren van de Duitsers. In Heist is het rantsoen gesteld op 1 kilo brood in de drie dagen en zaterdag moesten de mensen aan het station van diezelfde plaats weer vierhonderd koeien en 350.000 kilo aardappelen leveren voor de vijand.

Sluis, 11 januari. Het is opmerkelijk zoals de Duitsers voortgaan krachten aan het front van de IJzer te onttrekken voor de versterking van hun tweede verdedigingslinie. Zo trokken gisteren

weer vierentwintig kanonnen langs Heist in de richting van Westkapelle. De tram, die de troepen heen en weer voert, rijdt ook 's nachts door.

Hedenmorgen zijn de Duitsers bezig geweest aan het zand bij Cadzand aangespoelde mijnen te laten springen. Herhaaldelijk klinken ontploffingen tot hier door, zodat de ramen rinkelen en deuren openspringen.

Uit België.

De Tijd verneemt uit Aardenburg:

Deze morgen is er in de buurt van Zeebrugge zeer hevig geschoten. Volgens sommigen waren het Engelse schepen, die op de Duitse onderzeeërs vuurden. Waarschijnlijk is het evenwel, dat de Duitsers zelf hun grote kanonnen, die geplaatst zijn op de pas klaar gemaakte betonvloeren, hebben ingeschoten.

De oorlogstoestand.

Herinnert de lezer zich nog de week, dat de weg naar Roeselare open lag?

Gedurende een week midden in december heeft de weg opengelegen. De Engelse correspondenten meldden het een hele week lang tweemaal per dag als het laatste nieuwe en Reuters bureau seinde het getrouw verder. Toen hoorde men er niet meer van. Ook hebben we nimmer vernomen dat de weg weer versperd was, slechts is dit zeker, dat de legerscharen der bondgenoten er toen niet over zijn gemarcheerd en nu ook nog niet.

Een dergelijke periode is er geweest in betrekking tot de ontruiming van Rijsel door de Duitsers en ten opzichte van die stad schijnt,

blijkens een bericht in dit nummer, nu opnieuw zo'n periode aangevangen.

Deze berichten lijken dwaas, maar het is toch volkomen verklaarbaar hoe men er toe komt. De gevechtlinie slingert op verschillende punten heen en weer zonder uit haar labiel evenwicht te raken. Dit is vervelend voor de toeschouwer uit de verte en de berichtgever doet zijn best om in een van die bewegingen de aanvang te ontdekken van een verandering van betekenis. Gedurende de Roeselareweek vorderden de bondgenoten inderdaad enige honderden meters in de richting van die plaats, maar verder kwamen zij niet. Zij gingen slechts vooruit om weer terug te gaan, gelijk het water van de zee met de golven slechts omhoog gaat om weer te dalen. Maar de honderd meters vooruitgang naar het oosten konden immers het begin van de opmars naar Roeselare zijn, en de Engelse correspondenten, die vurig hoopten dat dit zo was en wellicht van hun veronderstelling en vurige wens uit de tweede hand bevestiging kregen, waren in hun berichten waarschijnlijk volkomen te goeder trouw.

Wij kunnen dit te beter begrijpen, omdat wij zelf ook in de opvolgende officiële berichten woord voor woord nagaan of niet in een van die dagelijks terugkerende incidenten, hoezeer schijnbaar van niet meer betekenis dan de andere, de kiem van een verandering van betekenis te ontdekken ware.

12 januari 1915

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 11 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort, Ieper en ten zuiden daarvan werden alleen artilleriegevechten geleverd.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft:

Een inundatie is, dit hebben de gebeurtenissen in zuidwest België bewezen voor hen, die het nog niet wisten, een krachtig verweermiddel in handen van een verdediger. Zonder de inundatie aan de IJzer had het reeds zwaar beproefde en dodelijk vermoeide Belgische leger waarschijnlijk niet stand kunnen houden tegen de veelvuldige overmacht der Duitsers.

Maar de inundatie, eenmaal uitgevoerd, vormt ook een ernstige belemmering voor het offensief van de verdediger en vooral is dit het geval bij een niet jaren van tevoren voorbereide, maar bijna à l'improviste uitgevoerde inundatie.

En toch, de Belgen, eenmaal uitgevoerd, die een vaderland hebben te heroveren, mochten en konden zich niet bepalen tot een uitsluitend verdedigende houding. Vooruit moesten zij, maar voor hen strekte zich de brede watervlakte uit, waarin zovelen reeds de dood vonden. En aan de andere zijde waren de tegenstanders met hun zware artillerie, voor wie de overstroming een voordeel werd, zodra de Belgen het offensief hernamen.

Dit is de grote betekenis van de laatste weken, dat de Belgen er in geslaagd zijn aan de rechteroever van de IJzer een steunpunt te vormen, dat bij een verder offensief van het allergrootste belang zal zijn. En merkwaardig is, dat de Belgen dit succes behaalden met betrekkelijk geringe verliezen. Werden de Duitsers verrast? Hadden zij hun rechtervleugel te veel verzwakt? Of had hun moreel reeds zoveel geleden, dat zij niet meer in staat waren tot een krachtige tegenstand?

Het antwoord is voor iemand, die zich aan de andere zijde van het front bevindt, niet te geven, maar zeker is, dat het succes der Belgen het belangrijkste is, dat de laatste tijd op heel het westelijk oorlogsterrein gebeurde.

Dat de Duitsers het door de Belgen behaalde succes als een voor hen zeer gevaarlijke zaak beschouwen, blijkt uit de door hen in het werk gestelde krachtige pogingen om het verloren terrein te herwinnen. De aanwezigheid van Belgische troepen op de rechter IJzeroever is voor de Duitsers een doorlopende ernstige bedreiging. Maar de Belgen hebben het door hen genomen terrein reeds zo krachtig versterkt, dat het artillerievuur der Duitsers hun vrijwel geen verliezen berokkent. En elke dag wordt het voor de Duitsers moeilijker om de Belgen terug te werpen.

Als alle offensieve kracht der Duitsers nog niet verloren is gegaan, kan men echter aan het plotseling beroemd geworden riviertje nog belangrijke gebeurtenissen verwachten.

De laatste maanden is herhaaldelijk geschreven over de slechte kwaliteit der Duitse artillerieprojectielen. Inderdaad is het getal der projectielen, die niet springen, zeer groot en noodzakelijk is het vaak voor de bondgenoten, na een artillerieduel hun eigen terrein te zuiveren van de niet gesprongen Duitse granaatkartetsen.

Maar ook in ander opzicht is de Duitse artillerie in kracht verminderd. Werd ze aanvankelijk zeer stelselmatig aangewend, wist ze werkelijk al haar kracht productief te maken, thans is dit veranderd en de wijze waarop de Duitse artillerie haar (volgens verschillende berichten schaarse) munitievoorraad verspilt, is in de hoogste mate verbazend. Zonder doel van betekenis, zendt zij soms urenlang haar projectielen in de richting van de tegenstanders.

Enkele dagen geleden bombardeerde zij bv. een grotendeels verwoeste, door niemand meer bewoonde kleine groep huizen. Een andere dag sloegen haar projectielen alle in het weiland, veroorzaakten grote gaten, maar hadden anders niet de minste uitwerking.

Voor een dergelijke munitieverspilling is slechts één aannemelijke verklaring: door, ook bij afwezigheid van enig doel, toch de stem van het Duitse geschut te doen horen, wil men het geschokte moreel van de eigen troepen enigszins opwekken. Bekend is het toch, hoe bemoedigend het gebulder van het eigen geschut de troepen steeds in de oren klinkt.

Nu en dan gaat de Duitse artillerie tot een andere tactiek over. Snel worden enkele batterijen in de voorste linie gebracht en dan het vuur geopend op ver achter het gevechtsfront van de tegenstander gelegen stadjes of dorpen, waarschijnlijk in de hoop van veel van de daar misschien verzamelde troepen buiten gevecht te stellen. Ook hiermee is tot nu toe echter nimmer enig succes bereikt en aan de actie wordt meestal door het geschut der bondgenoten zeer spoedig een einde gemaakt.

Men meldt ons:

Zondag was de gehele dag zwaar geschutvuur hoorbaar in de richting van Zeebrugge.

Aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen.

Zondagavond.

“Burgemeester en schepenen brengen ter kennis van hun onderhorigen, dat door de heer bevelhebber van het

voedermagazijn gevestigd te Lapscheure een vergadering voor deze gemeente is belegd in het lokaal der aangenomen jongensschool van deze gemeente, op dinsdag 12 maart om 3 uur in de namiddag (Belgische tijd). Al de hoofden der huisgezinnen worden dringend verzocht deze vergadering bij te wonen, waar inlichtingen zullen worden gegeven nopen de te doene leveringen.

Bij bevel In zitting 9/1/1915
De Secretaris Burgemeester en schepenen
G. Geeraerts V. Van Leeuwen.”

Zo staat het aan het gemeentehuis te Middelburg, over welk dorp ik u vorige week reeds een en ander meldde, aangeplakt. Dinsdagmiddag zullen de boeren te Middelburg vernemen, wat en hoeveel elk moet leveren voor de Duitse militairen. En om hun woorden kracht bij te zetten, zijn er heden 84 uhlanen, met paarden en al, in het dorpje hun intrek komen nemen. Nauwelijks was ik van deze komst verwittigd, of ik spoedde me derwaarts. Hoe meer ik het plaatsje naderde, hoe meer vluchtelingen ik zag. Vrouwen met koffers en manden, mannen die nog zwaardere koffers op hun nek torsten, jonge meisjes, die potten met ingemaakte groenten tussen zich in droegen, zieken, die steunend op anderen over de slijkerige wegen voortstropelden, allen hadden één en hetzelfde doel voor ogen: maar zo gauw mogelijk lijf en goed over de grens in veiligheid brengen. Dicht bij de grenspaal, nog op Nederlands gebied, stonden de Belgen bij groepjes de nieuwe toestand te bespreken. Velen dachten, dat de soldaten waren gekomen om voor boeman te spelen, anderen, omdat er in de hoofdplaatsen ruimte gemaakt moest worden voor nieuwe troepen. Allen tuurden naar het hoekje van de dorpsstraat, vanwaar ze steeds de Duitsers verwachtten. En ... ja; eindelijk daar kwamen er een paar, die echter spoedig weer verdwenen, doch ze kwamen even later met een paar anderen

terug. Ik stapte op ze toe, en knoopte een gesprek met hen aan. Toen ze bemerkten, dat ik de Duitse taal machtig was, waren de soldaten toeschietelijk, en raakten de tongen der mannetjes los. Ik vernam, dat ze thans regelrecht uit Brugge kwamen. Ze behoorden tot het eerste garderegiment uhlanen van Potsdam. In Reims, Atrecht, Rijsel en het laatst aan de IJzer hadden ze gevochten.

“Ja, wij hebben veel meegemaakt. Bij één stormloop hebben we meer dan 1000 man verloren. Maar we hebben weer versterkingen gekregen. Bij voorbeeld die jonge kerel daar,” en hij wees naar een nietig ventje, dat 100 meter verder stond, en zich aan een Belgisch meisje verstaanbaar trachtte te maken, “die jonge man is vrijwilliger, 17 jaar oud. We zijn nu hier om de bruggen en de grens te bewaken, opdat er niets zou worden uitgevoerd. Maar,” zo vroeg een ander mij, wijzend op al die mensen, die met koffers over de grens trokken, “wat betekent dat? Waarom gaan ze met bagage naar Holland?” En toen ik hem uitlegde dat de Belgen vluchtten, omdat ze bang waren voor de rekvisities en eventuele handtastelijkheden der Duitsers, begonnen de soldaten hartelijk te lachen. “Ach wat, we zullen jullie niets doen,” zo zegde er een tegen een paar meisjes, die belast en beladen zich weg spoedden. En minachtende blik van de schone deernen was het antwoord, hetgeen bij de vier uhlanen nog meer lachlust opwekte. “In België mag niets gerekvisitioneerd worden, zelfs niet een beetje hooi voor de paarden, op straffe van een zware boete,” beweerden de soldaten eenstemmig. Ik wist natuurlijk beter, en had slechts ter weerlegging kunnen wijzen op de aanplakbiljetten aan het gemeentehuis, waarin wordt gemeld, dat binnen 6 weken enige honderdduizenden kilo hooi, stro, tarwe, bonen, enz. moet worden geleverd. Doch, daar ik meer van hen wilde vernemen, hield ik mij van de domme, en nam alles wat ze zegden voor waarheid aan. “Neen, geen Duitse militair mag iets in België opeisen. Dat is streng

verboden. In Frankrijk mag het wel, want dat is een vijandig land. Maar tegen België zijn wij niet vijandig gestemd.”

Nog steeds trokken de Middelburgers met hun pakken de grens over. “Mogen we een zieke vrouw in een wagen over de grens brengen?” vroeg een meisje van ongeveer 20 jaar aan een der Duitsers, met wie ik stond te praten. “Dat moet u die officier vragen”, zegde de uhlaan, die zijn woorden door gebaren toelichtte.

Ik nam afscheid van de vier soldaten en liep een eindje verder. Daar kwam de commandant met een paar andere officieren aan, voorafgegaan door de gemeenteveldwachter, die verschillende uitleggingen aan de militaire autoriteiten gaf. Het gesprek vlotte natuurlijk niet erg, aangezien beide partijen elkaars taal niet machtig waren. Het leek dan ook meer een bioscoopvoorstelling, dan een gesprek. Toch vernamen de Duitse officieren tenslotte, wat ze wilden weten. Ze inspecteerden ook de grens. Toen ze deze naderden, gingen vele Belgen gauw de grens over op Nederlands gebied. Toen ik aan een paar personen van het zwakke geslacht vroeg, waarom ze zo bang waren voor de Duitse officieren, daar deze hen toch geen kwaad zouden doen, antwoordden de jonge meisjes: “Nou, dat weten we beter. Eerst heel lief en aardig, maar later, dan komen ze los. Neen, van die Duitsers moeten wij niets hebben.”

Zo spraken allen. Niemand was verheugd over de komst, en menigeen zal deze nacht onrustig slapen, als hij of zij tenminste in slaap kan vallen. Want het Duitse spook zal hen hedennacht wel meer dan anders voor de ogen schemeren.

Op mijn terugweg zag ik nog een Middelburgs boertje, dat zijn reeds over de grens gebrachte enige koe, in 's hemelsnaam maar weer

terug ging halen, uit vrees dat de nieuw aangekomen Duitsers misschien zijn woning in brand zouden steken.

Van de Belgische grens.

Onze bijzondere correspondent te Sluis meldt:

Het bericht uit Aardenburg, uit de Tijd overgenomen onder de laatste berichten in ons avondblad van gisteren, dat er gisterenmorgen in de buurt van Zeebrugge hevig geschoten zou zijn, is onjuist. De slagen, die wij hier hoorden en die ook hedenmorgen nog een paar keer dreunden, zijn, zoals ik u seinde, afkomstig van aangespoelde mijnen, die de Duitsers aan het strand laten springen.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelt het volgende mee:

De 10^e januari heeft ons geschut in de buurt van Ieper de batterijen van de vijand krachtdadig beschoten en met succes met goed gerichte schoten de vijandelijke loopgraven onder vuur genomen.

13 januari 1915

Aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen.

Men schrijft ons:

Een van de weinige grensplaatsjes, die tot nu te bereiken waren, zonder door een Duitse schildwacht te worden lastig gevallen is thans ook door de Duitse militairen bezet, en tegelijkertijd is de grens afgesloten. Geen Belg of Hollander kan zonder een bepaalde schriftelijke vergunning van de militaire commandant in of uit het

grensdorpje Middelburg komen. Twee uhlanen houden de wacht bij de versperring die even voorbij de grenspaal is gemaakt, terwijl twee andere op de tramweg alle verkeer belemmeren. En ook de landwegen zijn door uhlanen afgezet. Middelburg is thans geheel en al van de buitenwereld afgesloten. Aan de ene zijde de Hollandse grens, aan de andere kant de Leopoldvaart, waarover alle bruggen zijn opgeblazen. Ik zag heden een door de Duitse commandant afgegeven pas, welke nog duidelijk het karakter van een voorlopige regeling droeg, want op een klein stukje postpapier stond, met blauw potlood gekrabbeld:

Passierschein für 1 Wagen und 2 Personen über die Grenze.
Abzunehmen bei Rückkunft.

Von Adelsheim
Ritter und Eskadronchef.

De mensen, die voor zondagavond 8 uur nog de tijd hadden gehad over de grens te vluchten, stonden thans aan deze zijde der versperring naar hun dorp, hun huis, waar ze lief en leed hadden ondervonden, te staren, in het besef dat ze de drempel niet meer mochten betreden.

Ik sprak een paar jonge manschappen aan, die de wacht op de tramweg hielden. Ze waren 23 en 21 jaar oud, en hadden al veel gevochten. Met de geestdrift van de jeugd vertelden zij mij, hoe zij in het noorden van Frankrijk aan een stormaanval hadden deelgenomen en de vijand uit een loopgraaf verdreven. Ze hadden ook aan de IJzer gestreden, maar waren blij, dat ze daarvandaan waren, want het water had hun veel last bezorgd. Tot aan de knieën had het vaak gereikt, waardoor velen reumatiek hadden gekregen.

Ze hoopten, dat ze hier niet lang zouden blijven, maar spoedig weer naar het front zouden gezonden worden.

Een onzer medewerkers schrijft ons uit Cadzand:

Van de Cadzanse duinen bij het Zwin waar de duinenreeks zich het hoogste verheft ziet men de Duitse schildwachten heen en weer lopen om alles te verkennen, doch voornamelijk toe te zien, dat er geen pogingen gedaan worden om naar deze zijde van het Zwin te vluchten. Men zegt, dat tot ver in zee van het duin af een draadversperring is aangelegd, welke bij de minste aanraking een bel in beweging brengt, om te voorkomen dat er bij nacht mensen de grens overgaan. In een der laatste nachten is telkenmale het strand beschenen met een zoeklicht dat door de schildwachten wordt bediend. Men vermoedde toen onraad. Hoewel stokstijf wordt volgehouden, dat deze draadversperring er is en de stokken te zien zijn waaraan ze verbonden zou zijn, is het mij met mijn kijker niet gelukt daarvan iets te bespeuren. Evenmin kon ik waarnemen dat de Duitse troepen bezig waren kanonnen op te stellen.

Ten bewijze hoe streng de Duitsers voortgaan de Belgische grens af te sluiten mag dienen, dat tussen de Hoorn, onder Moerkerke, en Heille, de verbindingsweg gedeeltelijk liep over een dam, door een kreek heen, en dat de wachters nu zelfs deze dam hebben weggegraven, en de planken, die er hier en daar lagen, doorgezaagd.

De toestand in Brugge.

Men schrijft ons uit Sluis:

Van zeer betrouwbare zijde vernemen wij de volgende bijzonderheden over de toestand in Brugge onder de Duitse overheersing:

Op de avond van 13 oktober stond er nog in een Brugs dagblad, dat er in geheel West-Vlaanderen geen Duitse soldaat meer was te bekennen. De volgende morgen moesten burgemeester en schepenen de troepen tegemoet gaan in hun auto, om met de Duitse bevelhebber te onderhandelen over hun stad. Hij eiste aanstonds dat de stadskas aan hem zou worden afgedragen. In de namiddag werd op het oude stadhuis een gecombineerde vergadering gehouden van de gemeenteraad met de Kommandantur, waar besloten werd de stadskas aan Brugge te laten, wanneer de stad zelf zich verplichtte de Duitse bezetting te onderhouden, wat ongeveer tienduizend frank per dag kost.

Sedert wisselt de Duitse bezetting hier verwonderlijk sterk in aantal. Nu eens zijn er vele duizenden soldaten ingekwartierd, dan nog maar enkele honderdtallen! Brugge is een doorgangplaats geworden voor de troepen, die van en naar de IJzer trekken.

Hun verblijf heeft tot nu toe tot weinig uiterlijke moeilijkheden geleid. Alleen bij het binnenrukken door de Gentse poort, waarop aanstonds de Duitse vlag werd geplant, ontstond een kleine schermutseling met enkele Belgische soldaten, waarin één Duitser dodelijk gewond werd.

De verstandhouding is sedert niet slecht. De Kommandantur heeft zich zelfs verplicht geacht aan het weerzinwekkend opdringen van hartelijkheid door Brugse vrouwen in sommige achterbuurten der stad een einde te maken. De onzedelijkheid moet, volgens de Duitsers zelf, nergens zo bedenkelijk zijn als hier. Daarom zijn tal

van verdachte huizen in Coupuregracht, Langestraat en Paardestraat door de Duitse overheid gesloten. Belgische vrouwen uit deze omgeving schenen er zelfs een eer in te stellen zich met de overweldigers te laten fotograferen.

Voor het overige leven de troepen hier zoals in de andere bezette steden. Ze zijn merendeels ondergebracht in openbare gebouwen, zoals de openbare scholen. De katholieke scholen gaan inmiddels door met het geven van onderwijs, waarvan gretig gebruik wordt gemaakt, om de leerlingen der staatscholen daarheen overgeplaatst te krijgen. Het openbaar onderwijs in Brugge lijdt ernstig onder deze toestand.

Ook grote huizen van particulieren zijn door Duitse soldaten betrokken. Bijvoorbeeld het patriciërshuis van kolonel Hageman, die zelf met zijn zoon aan het front dient, ligt tot op de zolder vol met wel een tweehonderd militairen. De prachtige kerken zijn vrijgelaten. Het is dan ook volkomen onwaar dat de Onze-Lieve-Vrouwekerk als paardenstal zou dienen. Wel worden in de omtrek in katholieke kerken protestantse godsdienstoefeningen voor de Duitsers gehouden. Zo heeft men ook enige tijd geleden het kleine altaar met de gewijde steden, waaronder de overblijfselen van een heilige worden bewaard, uit de Bloedkapel op de Markt te Brugge neergezet voor de veldprediker, die daar in de open lucht een Lutherse dienst heeft geleid te midden van de soldaten. De militaire concerten, die hier alle middagen gegeven worden, negeren de Bruggelingen totaal.

In de eerste tijd is er ook op de openbare pleinen gekookt voor de troepen. Aan de bisschop zijn de walmen van het bakken en braden niet bespaard. Op het pleintje voor zijn paleis stonden veldkeukens

te roken, en de halve koebeesten hingen er in de bomen uit te bloeden.

Aan het architecturale schoon van deze prachtige oude stad is gelukkig niets beschadigd. Na de twaalf bommen uit vliegtuigen der bondgenoten tot begin november op Brugge geworpen, om het benzinedepot te treffen, dat echter ongedeed bleef, is er geen enkele aanval meer gedaan. Er zijn toen een paar Duitse soldaten gedood en enkele bomen hebben geleden. Voor het overige stond de Duitse overheid er alleen nog op dat de Belgische kleuren der vlaggenstokken overal zouden worden weggeschilderd. Zij zou het als een uittarting beschouwen, wanneer die nog maar ergens zichtbaar bleven.

Het begrip uittarten is overigens zeer levendig bij de bezetting. Zo is openbaar aangeplakt dat er geen strikken met Belgische, Franse, Engelse of Japanse kleuren mogen worden gedragen. De Russische worden niet genoemd. De officieren beschouwen de voetpaden als hun speciale gebied. Een slagersjongen, die zich verstoutte daar, nog wel met de mand op zijn rug, langs te stappen, werd er door twee luitenants zonder vorm van proces afgeslingerd. Ernstiger verging het de priester Arthur Beijaert, die zich in het openbaar ongunstig zou hebben uitgelaten over de Duitse keizer, officieren en soldaten. Drie weken geleden heeft de krijgsraad hem veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf, welk vonnis, als afschrikwekkend voorbeeld, is aangeplakt op de stadsmuren.

Toen onlangs verluiddde, dat de Belgische volksvertegenwoordiging te Havre zou vergaderen, is de afgevaardigde priester Fonteyne vier dagen opgesloten gehouden. Tocht schijnt het, dat Brugge dergelijke strenge maatregelen niet aan de Duitsers heeft verdiend. Want toen in het begin van de oorlog ook daar de verontwaardiging

over de inval in het onzijdige land zich bij een deel der bevolking in het warenhuis van Tietz, waar een paar opgeschoten jongens lege biervaten gooiden in de uitstalkasten, heeft het gemeentebestuur de burgerij aanstonds ernstig gewaarschuwd, deze geweldenarijen te staken, zeggende dat dergelijke schade uitsluitend ten koste kwam van de stad, die zich verplicht achtte de Duitse bewoners de kosten te vergoeden. En daarna zijn deze uitingen dan ook nooit meer voorgekomen. Wel is Brugge, zoals men weet, geruime tijd het ballingsoord geweest voor alle Duitse bewoners van West-Vlaanderen, die daarheen opgejaagd werden, om ze dan gezamenlijk over de grens te voeren.

Thans, onder de kommandantur van Freiherr von Büttler, herneemt het leven langzamerhand weer zijn normale verloop, al heerst er uiteraard onrust en gedruktheid onder de bevolking, waarvan trouwens reeds een groot deel naar Nederland gevlucht is. Alle elektrische trams rijden weer. Zo ook de stoomtram Brugge-Leke. Naar Gent over Ursel mogen de mensen alleen maar per tram reizen als ze in het bezit zijn van een pas. De conducteurs hebben strenge orders om alleen op vertoon hiervan kaartjes af te geven. Na tien uur Duitse tijd mag niemand meer op straat zonder speciale vergunning. De straatlantaarns branden de ganse nacht door. Voor het overige is het met de verlichting droevig gesteld, omdat er geen druppel petroleum meer te krijgen is in Brugge. Ook de kaarsen zijn schaars, en dan blijven de nachtpitten over. Vooral de arme Brugse kantwerksters, die hun lange winteravonden anders besteden aan hun arbeid, zijn nu gedoemd om, zodra het donker wordt, de klossen te laten rusten.

Er worden op het ogenblik een duizendtal Duitse gewonden verpleegd in de stad. Zondag is het bekende klooster Prinsenhof door onbekende oorzaak afgebrand.

Het leven in deze bezette steden wordt niet het minst zenuwachtig en beklemmend door de opgewonden verhalen, die er voortdurend rondgaan. Gevallen van mensen, die hierdoor krankzinnig worden, komen voor.

Onder de zotte geruchten was er onlangs een, dat de Japanse vloot voor de Hollandse kust kruiste. Zo is het onwaar dat de Bruggelingen drie dagen met gesloten luiken en dichte gordijnen in hun huis moesten blijven, opdat zij het vervoer van doortrekkende troepen en transporten gewonden niet zouden zien. Waarschijnlijker klinkt de mare, dat op de boulevard in Oostende alleen maar Duitse officieren mogen wandelen.

Inmiddels wordt het steeds moeilijker om over de grens te komen. Aan de talrijke aanvragen om passen wordt slechts uiterst spaarzaam voldaan. En zij, die er een machtig worden, na dagenlang wachten, verplichten zich bijvoorbeeld om geen brieven of kranten mee te nemen uit of naar België. Door de grenswachten worden zij geheel afgetast; zij moeten hun zakken leeghalen, zich vaak ontkleden, en alles wordt nauwkeurig onderzocht. Zelfs de broden, waarin wel eens brieven gebakken werden, worden doorgesneden ... Toch waagt nog menigeen zijn vrijheid om tegen grof geld de correspondentie te onderhouden. Wij hoorden gisteren nog van twee koeriers, die in de buurt van het Zwin 's nachts door een Duitse schildwacht waren aangeropen. Pardoes hadden zij zich toen in het slijk laten vallen, en daar waren zij drie uur lang roerloos blijven liggen. Toch zijn ze doorgekomen.

Berlijn, 13 januari. Ambtelijke mededeling van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

In de buurt van Nieuwpoort is een hevig artilleriegevecht geleverd, ten gevolge waarvan de vijand een loopgraaf bij Palingbrug, een voorstadje van Nieuwpoort, heeft ontruimd.

Het Volk verneemt uit Duinkerken: Er gaat thans geen dag meer om, of er wordt boven deze plaats gevlogen, soms komen er zelfs bij hevige wind drie, vier vliegers tegelijk. Het bommen werpen gaat op goed geluk af. Als er maar wat vernield wordt, is het doel bereikt. Het station is reeds meermalen getroffen. Verschillende huizen in de buurt zijn ingestort of in brand geraakt. In de voorstad, Malo-les-Bains, zijn verschillende personen door de bommen uit vliegmachines gedood. De Belgische vliegers waagden vorige maandag een stoutmoedige aanval. Beide partijen vlogen zeer hoog. Een gevecht in de lucht ontspon zich, waarbij twee Duitse en twee Belgische vliegers omlaag vielen.

14 januari 1915

De oorlog.

Aan de correspondentie van een Belgisch ziekenverpleger wordt het volgende ontleend:

Zojuist kom ik van Mardijk, een plaatsje bij Duinkerken, aan de kust, waar acht dagen lang een zwaar en pijnlijk werk mijn deel was. De scholen en openbare gebouwen en enige particuliere woningen zijn hier ingericht tot hospitaal. In de school liggen thans behoorlijk gescheiden en verzorgd, 123 tyfuslijders, 47 Fransen, 16 Engelsen en 60 Belgen. In het liefdehuis liggen er nog 76 en in het hotel Le Lion 19. Met 10 verplegers hebben we 123 lijders te verzorgen. Een van mijn medeverplegers, de heer Jan Sleeuwen uit Brussel is gisteren aan tyfus gestorven. Het weer is afschuwelijk slecht. Door de regen heerst aan het front betrekkelijke rust. De loopgraven

dreigen vol modder te lopen, voor zover zij niet reeds half onder water staan.

De oorlog – Van de Zeeuws-Belgische grens.

Onze bijzondere correspondent meldt uit Sluis:

Voortdurend uitbreiding van de versterkingen langs onze grenzen; leerpompen van het bezette gebied door rekwisities, vóór de 15^e dezer de bepaling ingaat, dat wat er opgeëist wordt, zal worden betaald. Op deze beide motieven komen de berichten neer, die wij hier inwinnen en die wij veelal met eigen oren en ogen kunnen controleren. Zo worden in Westkapelle meer en meer kanonnen bijeengebracht. Zo worden telkens nieuwe dorpjes in de omtrek bezet door uhlanen met nieuwe kanonnen, te plaatsen langs het strand, om zich zo goed mogelijk te verdedigen tegen een nog altijd zeer mogelijk geachte Engelse landing. Deskundigen verzekeren echter, dat heel deze verdedigingslinie, waarlangs de Duitsers zich vaster en vaster ingraven, toch geen ernstig beletsel kan zijn voor een Engels eskader om, onder bestrijking van het machtige en verdragende scheepsgeschut, zijn troepen te ontschepen.

Maar waarom dan die krachtsontwikkeling langs onze grens van Zeeuws-Vlaanderen? vraagt men zich af. Zou de Duitse staf nog altijd rekening houden met de mogelijkheid dat Engeland, dat immers ter handhaving van de neutraliteit der kleine staten de oorlog aanvaardde, toch onze Schelde tracht te forceren om het Duitse leger in de rug te vallen?

Hoe het zij, de toenemende versterking langs onze grens, die door de Duitse wachten dichter en dichter bezet wordt, is zeer opmerkelijk. Nu weer zijn er kanonnen opgesteld langs de weg van Westkapelle naar Hoeke, dat aan het kanaal Sluis-Brugge ligt en de

nachtelijke signalen met blauwe lichten uit de duinen wijzen op een onafgebroken actie.

En dan rekvisitioneren tot het uiterste! Zaterdag werd van de stad Brugge de levering geëist van driehonderdduizend flessen wijn over de maanden januari en februari. Zowel Bordeaux als Bourgogne en Champagne. De flessen moeten tenminste driekwart liter inhouden. En wanneer de merken en de kwaliteit niet tot genoegen van de officieren zijn, zal de ganse voorraad van al die sedert jaren met zoveel toewijding onderhouden kelders in beslag genomen worden. Vervolgens worden er, zegt men, onder meer piano's gerekwisitioneerd voor in de loopgraven. En in Heist zijn de koperen knoppen van de deuren genomen om in Duitsland te worden gesmolten. Ik verneem nu ook van enkele fabrieken, waarvan de machinerieën worden afgebroken en weggevoerd. In Gent zouden de enorme voorraden grondstoffen en producten van de kunstmestfabriek Moreelse in beslag genomen zijn. En talrijk zijn de klachten van de enkele mensen, die op hun paspoorten de grenzen overgaan, dat de Duitsers bij het fouilleren op hen gevonden goudgeld inwisselen voor papier.

Of dit alles een gevolg zou wezen van de economische toestand in Duitsland, die toch wel zwaarder schijnt te lijden onder de uitputtende oorlog dan wij uit Duitse brieven en gecensureerde Duitse kranten vernemen? Gisteren kreeg ik inzage van een correspondentie uit Hamburg, waarin een welgesteld industrieel onder meer schrijft: "De levensmiddelen worden hoe langer hoe duurder, zodat de mensen van alle standen genoodzaakt zijn zich tot het uiterste te bezuinigen." In brieven van Duitse soldaten uit de loopgraven een de IJzer las ik, dat de jongens daar gebrek hebben aan vet, wat zij zozeer behoeven voor hun weerstandsvermogen tegen de koude. Ze vragen om hun in de halfpandspakken vooral

boter te zenden, en spek, want dat krijgen ze nooit. Zij moeten hun brood droog eten.

Een Duits zeeofficier, die op de Goeben diende, schrijft over de geestdrift van de Turken voor deze "heilige oorlog": "Zij kussen de kanonnen en vereren ons Duitsers als halfgoden." Maar met dat al is er van de triomfantelijke toon der eerste tijden in de brieven en de gesprekken der Duitsers weinig meer te bespeuren. Een Duitse dame schrijft uit een grote stad: "Van de geestdrift op straat, van het gezang en gejuich in de koffiehuzen merkt men niets meer. Maar bij iedere dienst zijn al de kerken barstensvol met mensen, die bidden voor hun betrekkingen in de oorlog".

Gisteren sprak ik een zeer bezadigd, wetenschappelijk man uit een der bezette steden van West-Vlaanderen. Zelfs in gezelschap van zijn gevluchte landgenoten hier verheelde hij niet zijn bewondering voor de eensgezinde kracht van het Duitse volk in deze oorlogstijd. In zijn huis worden voortdurend Duitse officieren ingekwartierd, met wie hij dan ernstige gesprekken pleegt te voeren. Drie maanden geleden, zo vertelde hij, was hun geloof in de Duitse victorie te goeder trouw, rotsvast. Hun gedachten waren steeds in de toekomst bezig: als heel Vlaanderen en Nederland Duits gebied zouden wezen, ter wille van de heerschappij op de Noordzee. De Waalse gewesten zouden Belgisch blijven, maar "Vlamingen en Nederlanders waren immers zozeer aan de Duitsers verwant, dat zij van nature bij hen behoren." Sic!

In hun oppervlakkige gesprekken blijft hun vertrouwen op de overwinning ook nu nog doorklinken, maar als zij onder een goed glas wijjn intiemer worden, komt hun twijfel boven: "Over de IJzer komen wij niet, Calais in onbereikbaar geworden en het oorspronkelijk plan om het Kanaal halverwege met ons zware

geschut te bestrijken en voor de andere helft te bestoken met onze duikboten en onze luchtvloot is dan ook opgegeven.”

Dezelfde twijfel nam ik vrijwel als regel waar in mijn gesprekken met Duitse soldaten op onze grenzen. Ik heb de laatste dagen veel met uhlanen gesproken en haast zonder uitzondering zijn ook de kloeke kerels van dit Potsdamse keurkorps zeer vermoeid en terneergeslagen. Zij hebben deelgenomen aan de eerste opmars naar Parijs en de mislukking daarvan, “nadat de Fransen eindelijk onze kleine minderheid hadden ontdekt”, was een teleurstelling geweest, waarvan zij niet zijn gekomen. Het laatst hadden zij gevochten bij Duinkerken en de verschrikkingen van de strijd daar in de loopgraven hebben de meesten zo gedemoraliseerd, dat zij er met een nerveuze gejaagdheid telkens overheen praten om er niet aan terug te denken. “Doorbreken is onmogelijk, als cement zo onwrikbaar staan de muren over elkaar. Ons leger heeft nu al zeshonderdduizend mannen verloren. Ik heb een geluk uit duizenden gehad, want ik ben nog niet gewond geweest. Hoe weinigen delen dat lot met mij. Maar wat staat ons verder te wachten!” Moe en lusteloos, met hun bezorgde gezichten, stonden zij geuewend te hangen over de grensversperring in het drassige land. De schemering viel vroeg, omdat het weer regende. “En dan altijd in dit ellendige land die modder en die natte winden, waaronder we veel meer lijden dan onder het vijandelijke vuur!” Een jonge vrijwilliger, een knaap nog, in de branie van zijn slanke, sluitende uniform, stak de handen diep in zijn zakken en maakte een paar danspassen op zijn zware oorlogslaarzen, waarvan de kappen tegen elkander klopten. Hij was de enige montere onder zijn sombere makkers. “Het is hier een mooi land” vond hij “met die wilgenbomen en de krekken en plassen. Ik heb al verscheidene vissen horen springen. Als het vrede is, kom ik hier met mijn hengel

terug en met mijn meisje, om haar op die meertjes te roeien in de maneschijn.” En hij sloeg zijn armen uit en omhelsde het donker.

Toch was die tengere jongen in Frankrijk ook reeds gewond geweest. “Maar, zegde hij, de wonden genezen zo snel, zelfs als het gebeente kapot is geschoten. Na drie weken was mijn schouder weer helemaal klaar. En wat zal je veel klagen. Het is zoals het is. En in elk geval is het hier veel warmer dan in het oosten, in de vastgevroren sneeuw ...”

“Nog ellendiger dan hier in het slijk is anders niet goed denkbaar!” geeuwde een reus van een kerel. “En hoeveel jaren zullen er niet nodig zijn, om in dit armzalige land al die vernielingen weer te herstellen. Als er aan deze oorlog ooit een einde komt ...”

Het zielige Belgische dorpje met zijn kleine speelgoedtoren verzonk meer en meer in de angstbeklemming van het duister. De simpele mensjes, die in hun afgelegenheid nooit vreemden zagen, zitten daar nu onder de bezetting van die gevreesde ruiters bevend weggekropen. Waar zij een leven lang voor werkten, hun vee, hun paarden, hun hooi, hun graan, het is alles opgeëist tot het uiterste punt en over de grens mogen ze niet eens meer uit hun rattenval weg. Onder ernstige bedreigingen heeft de ritmeester hun vóór alles verboden om met de Hollanders te spreken. En dan komen de overheersers, die in hun bedden slapen, die hun plaatsen innemen aan de haard, bij wijze van gunst aandragen met kolen, om het vuur aan te steken, met het vlees van hun dieren, met hun aardappelen, met het brood, gebakken van hun graan, en als ze de aardappelen voor hen willen koken en de biefstukken voor hen braden, wel, dan krijgen ze als beloning er ook wat van mee.

Heel gedwee, nog maar vriendelijk met een haat, die ontroerend is van verkropt leed, voldoen ze haastig aan de bevelen der machtige overweldigers.